МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра аудиту, державного фінансового контролю та аналізу

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему: Облік, аналіз і контроль поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі (за матеріалами АТ «Фармак»)

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
ІІ курсу, групи **ОМА-21-3**
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»; освітня програма «Державний аудит; судово-економічна експертиза у фінансових розслідуваннях»

підпис здобувача вищої освіти

Кривов'язюка Владислава Юрійовича
Ім'я та прізвище здобувача вищої освіти

Науковий керівник — Панасюк О.В., к.е.н., доцент

Гарант освітньо-професійної програми — Лісовий А.В., д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри аудиту, державного фінансового контрою та аналізу протокол від «25» 01 2023 № 6/2

Завідувач кафедри — Лісовий А.В, д.е.н., професор

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 6 25.01.23 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 23.01.23р _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 60|3|D 07.02.23 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Суворов О.Ю.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії: _____ Лісовий А.В.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ Панасюк О.В.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ Рабчук О.Т.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	18		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	5		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	2		
4.Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	30		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. **Доповідь**	від 0 до 10	10		
2. **Роздатковий матеріал**	від 0 до 5	5		
3. **Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання**	від 0 до 25	15		
4. **Апробація**	від 0 до 10	–		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	30		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	60		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
60	D	3	07.02.23	

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**Д**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**ЄХ**	**2 (незадовільно)**

ЗМІСТ

ВСТУП 2

РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ 5

1.1. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості підприємства та нормативно-правове регулювання обліку, контролю та аналізу 5

1.2. Загальна економічна характеристика АТ «Фармак» та аналіз його фінансового стану

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ АТ «ФАРМАК» 20

2.1. Порядок організації облікового процесу дебіторської заборгованості АТ «Фармак» та її аналіз 20

2.2. Організація та планування контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» 29

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ТА КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ АТ «ФАРМАК» 35

ВИСНОВКИ 43

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 46

ДОДАТКИ .....**Error! Bookmark not defined.**

ВСТУП

На сьогоднішній день одним із найскладніших та спірних питань бухгалтерського обліку є не лише облік, а й аналіз дебіторської заборгованості, що пов'язано з наявністю проблеми неплатежів. В умовах повномасштабного вторгнення агресора Росії на територію України виникли у підприємств значні суми дебіторської заборгованості – відволікання оборотних коштів від діяльності підприємства або сум, які підприємство має отримати від покупців та замовників, – це знижує ліквідність його активів, що відповідно негативно впливає на платоспроможність підприємства.

Дебіторська заборгованість - це сума заборгованості перед підприємством на певну дату, яка визнається як актив, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її суму можна достовірно оцінити. Саме поняття дебіторської заборгованості є дуже важливим не тільки для визначення фінансового стану підприємства, стану джерел фінансування поточних і капітальних витрат, а й для оцінки обґрунтованості управлінських рішень. Визначення ролі належної організації аналізу поточної дебіторської заборгованості, що, у свою чергу, визначає ефективність управління її розміром, строками та посилення контролю за своєчасним проведенням розрахунків є досить актуальним питанням.

Дослідженням проблематики в обліку, аналізу і контролю поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі займається велика кількість науковців, серед яких можна виділити наступних: Бержанір І. А., Бондарчук Н.В., Грицаєнко Г. І., Грицаєнко М. І., Грицай О.І., Станасюк Н.С., Замула І.В., Кононенко Л.В., Костюнік О. В., Лень В. С., Мулик Т.О., Пастернак М.М., Танасієва М.М., Рибалко О. М., Тімашова А.М., Томчук О.Ф., Фомина, Т. В., Чакалова Н. С., Яременко Л. М. та інші.

Мета випускної кваліфікаційної дипломної роботи полягає у розкритті теоретичних аспектів та організації, методики обліку, аналізу і контролю

поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі, а також пропозиції щодо їх вдосконалення.

Керуючись метою роботи, визначають наступні завдання:

- визначити сутність та класифікацію дебіторської заборгованості підприємства та нормативно-правове регулювання обліку, контролю та аналізу;
- дати загальну економічну характеристику АТ «Фармак» та аналіз його фінансового стану;
- розкрити порядок організації облікового процесу дебіторської заборгованості АТ «Фармак» та провести її аналіз;
- охарактеризувати організацію та планування контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак»;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення обліково-аналітичної та контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак».

Об'єктом дослідження являється процес розкриття теоретичних аспектів сучасного стану обліку, аналізу і контролю поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі.

Базою дослідження є облік, аналіз і контроль поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак».

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних та прикладних питань обліку, аналізу та контролю поточної дебіторської заборгованості торговельного підприємства.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи були використані *методи*: теоретичного узагальнення та порівняння для визначення сутності обліку, аналізу та контролю поточної дебіторської заборгованості торговельного підприємства; формування таблиць, діаграм, графіків; системний аналіз для розрахунку фінансових показників; порівняльний; абстракція; узагальнення; індукція; дедукція; систематизація; класифікація та економіко-математичні та статистичні методи.

Інформаційною базою роботи стали нормативні документи, методичні вказівки, наукові статті, дослідження, публікації, праці відомих економістів, пов'язані з проблемою обліку, аналізу та контролю поточної дебіторської заборгованості торгових підприємств та даних фінансової звітності ВАТ «Фармак». та інші інтернет-ресурси.

Наукова новизна містить результати самостійного дослідження та пропозиції щодо удосконалення обліку, аналізу та контролю поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі АТ «Фармак».

Практична значущість відображає можливість впровадження в діяльність підприємств, організацій, установ результатів власних досліджень щодо обліку, аналізу та контролю поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі АТ «Фармак».

Структура дипломної роботи складається з трьох розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел у кількості 40 та додатків.

РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

1.1. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості підприємства та нормативно-правове регулювання обліку, контролю та аналізу

У процесі своєї діяльності підприємство завжди проводить розрахунки з іншими підприємствами чи фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг, у зв'язку з цим виникає дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів перед підприємством на певну дату. Боржниками може бути як юридичні, і фізичні особи, які винні підприємству гроші, їх еквіваленти чи інше майно.

Організація обліку розрахунків із дебіторами має стратегічне значення для суб'єктів господарювання. Результати дебіторської заборгованості впливають на фінансову стійкість, податкову базу підприємства, формування доходів та витрат і, як наслідок, на досягнення стратегічних цілей розвитку в ринкових умовах та забезпечення конкурентоспроможності та рентабельності господарської діяльності підприємства [5, с. 111].

Система обліку та аналізу розрахунків з дебіторами дуже важлива для підприємств усіх галузей економіки та форм власності, оскільки від правильної організації цієї системи та її ефективності безпосередньо залежить низка економічних показників, у тому числі фінансова стійкість підприємства, податкова база, виконання плану доходів та витрат та ін.

Передумовою дослідження питань обліку дебіторської заборгованості є визначення понять та їх економічного змісту дебіторської заборгованості. В економічних джерелах з бухгалтерського обліку поняття заборгованості є узагальненим і майже не розглядається. Дебіторська заборгованість, за наявності можливості отримання підприємством майбутніх економічних вигод і

можливості достовірно визначити її розмір, відноситься до активів підприємства, тобто утворює його майно. Вчені не прийшли до єдиної думки щодо визнання дебіторської заборгованості, вимагаючи дослідження її поняття (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Дослідження поняття «дебіторська заборгованість»

Науковець	Характеристика
Грицай О.І., Станасюк Н.С	«Сума, належна підприємству за наданий їм комерційний кредит, споживчий кредит, і навіть за передоплату продукції» [8, с. 826].
Міщук Є. В., Сідорова І.І.	«Сума заборгованості юридичних або фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи» [16, с. 54].
Мулик Т. О	«Сума заборгованості юридичних та фізичних осіб перед підприємством у грошовій та безготівковій формах, що виникає внаслідок господарських операцій, внаслідок минулих подій та підлягають погашенню у майбутньому» [17, с. 71].
Рибалко О. М., Коваль С. Є.	«Борги компаній, приватних осіб чи держави перед підприємством. Наприклад, якщо компанія сплатила замовлений товар, а виконавець його не поставив, то у нього виникає дебіторська заборгованість» [32, с. 27].
Томчук О.Ф., Сидоренко І.М.	«Складова оборотного капіталу, що є комплексом вимог до фізичних чи юридичних осіб, щодо оплати товарів, продукції, послуг» [36, с. 96].
Сидоренко О. О.	«Оплачені товари (роботи, послуги) та/або вилучені кошти юридичних і фізичних осіб в обороті підприємства, що мають документальне підтвердження та дає право на отримання заборгованості у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів» [35, с. 451].
Чакалова Н. С.	«Грошове вираження результату вимушеної чи заздалегідь спланованої господарської операції кредитного характеру з контрагентами, що мала місце у минулому та заборгованість за нею може бути достовірно визначена, узгоджена з контрагентом та сплачена підприємства у майбутньому та нині перебуває на балансі підприємства у вигляді актів» [39, с. 82].
Яременко Л. М.	«Фінансовий актив, який є договірним правом на отримання грошових коштів або цінних паперів від іншої організації» [40].

Джерело: складено автором [8, 16, 17, 32, 35, 36, 39, 40].

Дослідивши думки науковців, щодо поняття «дебіторська заборгованість» вважаємо, що це заборгована сума коштів, що стягуються підприємством із покупців за товари чи послуги, продані у борг, що виникає внаслідок

господарських операцій та виникла внаслідок минулих подій та підлягають погашенню у майбутньому.

Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами основне місце займає класифікація дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість відображається в бухгалтерському обліку за різними ознаками класифікації відповідно до чинних нормативно-правових актів (рис.1.1). Обов'язковим є розділ дебіторської заборгованості, закріплений чинним НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та Планом рахунків.

Рис.1.1 Класифікація дебіторської заборгованості

Джерело: складено автором [26].

Така класифікація розкриває економічну сутність різних видів дебіторської заборгованості та дозволить глибше провести фінансовий аналіз підприємства. Отже, класифікація дебіторської заборгованості в сучасних умовах ринкової економіки відіграє важливу роль в ефективності господарської діяльності організації, сприяє вдосконаленню діагностики заборгованості підприємства, орієнтації на її більш глибоке вивчення.

Основним нормативним правовим документом, що регламентує відображення дебіторської заборгованості у бухгалтерському обліку, є Національне положення (стандарт) з бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» (далі - НП(С)БО) [26].

У НП(С)БО 10 «дебіторська заборгованість визначається як сума дебіторської заборгованості перед підприємством на певну дату. При цьому боржниками є всі юридичні та фізичні особи, які в результаті подій заборгували підприємству певні грошові суми» [26].

Методичні основи формування інформації про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності регулюються, насамперед, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [23].

Закон України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування» № 402/97ВР від 26.06.97 - визначає порядок внесення та використання внеску на обов'язкове державне пенсійне страхування [30].

Господарський кодекс України встановлює правові засади економічної діяльності, що ґрунтуються на різноманітті суб’єктів господарювання різних форм власності, спрямованих на забезпечення зростання ділової активності суб’єктів господарювання, розвиток підприємництва [6].

Податковий кодекс України регулює відносини, що у сфері стягування податків і зборів, тобто, зобов’язань перед державою[21].

Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку №356 спрямовані на узагальнення в облікових регістрах шляхом подвійного запису інформації про наявність та рух дебіторської заборгованості [24].

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» відображають інформацію про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності [25].

Відповідно до НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» дебіторська заборгованість, призначена для перепродажу, придбавається або створюється підприємством з метою отримання прибутку або у вигляді відсотків, дивідендів тощо, або від короткострокових змін у ціні (сумі) такої дебіторської заборгованості. Отже, така заборгованість є фінансовим активом, призначеним для перепродажу [27].

У НП(С)БО 15 «Доходи» вказано умови визнання доходів від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг. Цей стандарт показує, що прибуток від реалізації продукції не коригується у сумі сумнівних і безнадійних боргів. Натомість сума цього боргу визнається як витрата підприємства [28].

Також питання обліку дебіторської заборгованості віддано до НП(С)БО 16 «Витрати». Даним стандартом визначається питання про віднесення суми безнадійних боргів до інших операційних витрат підприємства, до яких також відносяться витрати на створення резерву за сумнівними боргами, сюди ж можуть бути включені витрати на відрядження [29].

План рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ застосовують для обліку поточної та довгострокової дебіторської заборгованості Планом рахунків передбачено рахунки класу 3 (34, 36, 37, 38) та класу I (18), кредиторської заборгованості - рахунки класу 6 [11].

МСБО 37«Забезпечення, непередбачені зобов’язання та непередбачені активи» розглядає заборгованість як поточні зобов’язання суб’єкти господарювання, які виникли внаслідок минулих подій і при погашенні, якої підприємство витратить ресурси, що є економічною вигодою [15].

Дія вище вказаних документів поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб’єктів господарювання, які зобов’язані вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність згідно з українським законодавством.

Отже, дебіторська заборгованість - показник фінансового стану підприємства, що є сумою заборгованості на користь підприємства на певну дату, виданими покупцям, а також авансами постачальникам, щодо яких у підприємства є майно право вимагати погашення боргу. При цьому такі стосунки мають документальне підтвердження. Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками: за строком погашення; за об'єкти, за якими виникли зобов'язання боржників; за своєчасністю оплати боржниками. Нормативно-правове регулювання обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості присвячено низку національних стандартів, зокрема НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти», НП(С)БО 15 «Доходи», НП(С)БО 1 Загальні вимоги до фінансової звітності. Крім того, методи оцінки, визнання та обліку дебіторської заборгованості визначені в низці міжнародних стандартів, зокрема: у МСФЗ «Фінансові інструменти».

1.2. Загальна економічна характеристика АТ «Фармак» та аналіз його фінансового стану

АТ «Фармак» - одна з найстаріших фармацевтичних компаній України. Його заснування припадає на 1925 рік, період великих випробувань для українського народу. Інфраструктура тогочасної системи охорони здоров'я була повністю зруйнована. Ліки майже не імпортувалися, просто не було вітчизняного виробництва, яке могло б забезпечити населення сучасними на той час ліками. Компанія виробляє понад 400 найменувань лікарських засобів. Препарати представлені в 14 терапевтичних групах. Серед основних напрямків - протизастудні, ендокринологічні, гастроентерологічні, кардіологічні, неврологічні препарати [19].

Продукція АТ «Фармак» експортується у понад 40 країн світу. Лікарські препарати «Фармак» продаються у країнах ЄС, Центральної та Південної

Америки, СНД, Близького Сходу та Азії. Компанія має 5 міжнародних представництв в Узбекистані, Казахстані, Киргизстані, Польщі, В'єтнамі, а також офіс в ОАЕ. Компанія АТ «Фармак» є членом асоціації «Лікарські заводи України» [19].

Сучасний дослідницький комплекс АТ «Фармак» включає: 4 багатопрофільні аналітичні лабораторії, 2 лабораторії біотехнологічних і синтетичних АФС, 3 технологічні лабораторії готових форм, 4 дослідно-промислові ділянки.

У компанії АТ «Фармак» працює 20 виробничих ліній, які відповідають вимогам GMP 14 виробничих ліній сертифіковано європейським регулюючим органом. Фармацевтична система якості впроваджена та постійно вдосконалюється АТ «Фармак» відповідно до чинних вимог GMP та стандартів ISO 9001, ISO 13485, ISO 22000. Щорічно компанія АТ «Фармак» проходить близько 15 національних та міжнародних перевірок та аудитів [19].

Загальна стратегічна мета АТ «Фармак»:

- стати одним із впливових учасників регіонального фармацевтичного ринку, зміцнивши лідируючі позиції в Україні та збільшивши присутність на ринках сусідніх країн;
- розширити географію експорту;
- виведення на ринок нових продуктів із значним комерційним потенціалом, які недостатньо представлені на місцевому фармацевтичному ринку;
- поглиблення співпраці зі стратегічними партнерами;
- збільшення експорту на ринки, розширення можливостей представництв на основних ринках, включаючи відкриття нових представництв або дочірніх компаній;
- розвивати партнерські проекти на експортних ринках [19].

Проведемо загальну характеристику АТ «Фармак» за 2019-2021 роки (табл.1.2)

Таблиця 1.2

Загальна характеристику АТ «Фармак» за 2019-2021 роки

Показники	Роки			Зміни в абсолютних величинах від 2021 до:		Темп зростання (зниження) 2021р. у % до:	
	2019	2020	2021	2019	2020	2019	2020
Загальний капітал, тис. грн.	6644100	8427550	9415584	2771484	988034	142%	112%
Власний капітал, тис. грн.	5211563	6249565	7261219	2049656	1011654	139%	116%
Позиковий капітал, тис. грн.	956722	10603546	1708713	751991	-8894833	179%	16%
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	2698	2761	2931	233	170	109%	106%
Дохід від продажу продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	6541750	7515344	6565623	23873	-949721	100%	87%
Собівартість проданої продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн	2826842	3175517	2848248	21406	-327269	101%	90%
Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	3714908	4339827	3717375	2467	-622452	100%	86%
Чистий фінансовий результат: прибуток, тис. грн.	1055689	1137755	1134674	78985	-3081	107%	100%
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток, тис. грн.	1232722	1548019	1401786	169064	-146233	114%	91%
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток , тис. грн.	1279181	1409758	1398471	119290	-11287	109%	99%

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до табл.1.2. загальний капітал АТ «Фармак» у 2021 році зріс відповідно до 2019 року на 142% та до 2020 року на 112%. Власний капітал

компанії АТ «Фармак» у 2021 році також має тенденцію до зростання, порівняно з 2019 роком на 2049656 тис.грн, а в порівняні з 2020 роком на 1011654 тис.грн.

Позиковий капітал зменшився у 2021 році порівняно з 2020 роком на 8894833 тис.грн. Середньооблікова чисельність працівників у 2021 році становила 2931 осіб, яка зросла до попереднього року на 106%.

Дохід від продажу товарів, робіт та послуг АТ «Фармак» у 2021 році становив 6565623 тис.грн, але відповідно до попереднього року зменшився дохід компанії на 87% тис.грн.

Собівартість проданих товарів, робіт та послуг мав найвищий показник у 2020 році та становив 3175517 тис.грн. проте у 2021 року має тенденцію до зменшення та становить 2848248 тис.грн, що свідчить про зменшення виробництва готової продукції.

Валовий прибуток АТ «Фармак» у 2021 році становив 3717375 тис.грн, але порівняно з 2020 роком менший на 622452 тис.грн.

Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток у 2021 році становив 1401786 тис.грн в порівняні з 2019 роком зріст на 114%, проте відповідно до 2020 року зменшився на -146233 тис.грн.

Фінансовий результат до оподаткування: прибуток у 2021 році зафіксовано1398471 тис.грн у порівняні з 2019 роком зріс на 109%, проте відповідно до 2020 року зменшився на -11287 тис.грн.

Отже, зальна характеристика АТ «Фармак» показала, що компанія є прибутковою, але фінансові результати у 2021 року менші за результати 2020 року.

Основна мета АТ «Фармак» - максимізація прибутку та досягнення найвищих результатів у процесі. Сьогодні аналіз та оцінка фінансового стану підприємства – це необхідна складова процесу управління якістю, тому що завдяки їм компанія має можливість підвищувати ефективність своєї роботи та своєчасно реагувати на проблеми.

Аналізу фінансового стану - вивчається раціональність формування та використання власних та позикових коштів, відповідність розмірів власних

оборотних засобів їх потребам, масштаби формування та виконання плану отримання прибутку.

Для проведення комплексного аналізу фінансового стану АТ «Фармак» необхідно оцінити динаміку основних показників, що найбільш широко характеризують фінансовий стан підприємства. Проведемо оцінку майнового стану АТ «Фармак» (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Оцінка майнового стану АТ «Фармак» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	2019	2020	2021	Теоретично достатнє значення
1. Вартість всього майна	Ф.№1, р.1300 або р.1900	6644100	8427550	9415584	Вартість майна повинна зростати порівняно з попередніми періодами
2. Вартість власних коштів підприємства	Ф.№1, р.1495	5211563	6249565	7261219	Вартість власного капіталу повинна зростати порівняно з попередніми періодами
3. Вартість власних оборотних коштів	Ф.№1, р.1195 – р.1695	2237040	-6509232	2852744	Вартість власних оборотних коштів повинна зростати порівняно з попередніми роками
4. Коефіцієнт зносу	Ф.№1, р.1012 : р.1011	0,44	0,48	0,40	Зменшуватись і бути меншим 0,5
5. Коефіцієнт придатності	Ф.№1, 1 - р.1012 : р.1011	0,56	0,52	0,60	Збільшуватись і бути більшим 0,5

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до таблиці 1.3. вартість всього майна та вартість власних обігових коштів АТ «Фармак» у 2021 році зросла та становила 9415584тис. грн порівняно з попередніми роками, що відповідає теоретично достатньому значенню. Вартість власних коштів підприємства в 2021 році становив 7261219 тис. грн. та зростає в порівнянні з попередніми періодами.

Коефіцієнт зносу у 2019 році – 0,44, проте зріс у 2020 році – 0,48, у 2021 році – 0,40, зменшився відповідно попередніх періодів та становить менше 0,5, що означає, що основні фонди зношені не повністю та потребують заміни найближчим часом. Коефіцієнт придатності протягом 2019-2021 років більше 0,5, що означає, що технічний стан основних засобів низький, але ще придатний до використання на виробництві АТ «Фармак».

Розрахуємо показники ділової активності підприємства АТ «Фармак».

Таблиця 1.4

Аналіз ділової активності АТ «Фармак» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	2019	2020	2021	Теоретично достатнє значення
1. Загальна оборотність капіталу	р.2000 (ф.№2) : р.1300 (ф.№1)	0,98	0,89	0,70	Збільшення
2. Оборотність готової продукції	р.2000 (ф.№2) : р.1103 (ф.№1)	8,96	14,90	11,78	Збільшення
3.Оборотність запасів	р.2000 (ф.№2) : р.1100 (ф.№1)	4,14	5,53	3,93	Збільшення
4. Оборотність дебіторської заборгованості	р.2000 (ф.№2) : р.1125 + р.1130 + + ... + р.1155 (ф.№1)	4,55	5,19	3,83	Збільшення
5. Середній строк обороту дебіторської заборгованості	р.1125 + р.1130 + ... + р.1155 (ф.№1) : р 2000 (ф.№2) х 360	79,15	69,38	93,95	Зменшення
6. Оборотність кредиторської заборгованості	р.2000 (ф.№2) : р.1615 (ф.№1)	14,05	4,69	7,09	Збільшення
7. Середній строк обороту кредиторської заборгованості	р.1615 (ф.№1) : р.2000 (ф.№2) х 360	0,07	0,21	0,14	Зменшення
8. Фондовіддача необоротних активів	р.2000 (ф.№2) : (р.1011 -р.1012)(ф.№1)	3,05	3,50	1,89	Збільшення
9. Оборотність власного капіталу	р.2000 (ф.№2) : р.1495 (ф.№1)	1,26	1,20	0,90	Збільшення

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до таблиці 1.4. загальна оборотність власного капіталу АТ «Фармак» за 2019-2021 роки має тенденцію до зменшення, що свідчить про неефективність управління власним капіталом підприємства. Оборотність готової продукції АТ «Фармак» у 2019 р. – 8,96; у 2020 р. – 14,90; у 2021 р. –

11,78 зниження цього коефіцієнта означає послаблення попиту на продукцію організації.

Оборотність запасів у 2019 р. – 4,14; у 2020 р. – 5,53; у 2021 р. – 3,93 показник ділової активності, що свідчить про неефективність управління запасами в компанії, оскільки у 2021 р. відбулося зниження коефіцієнта.

Оборотність дебіторської заборгованості АТ «Фармак» у 2021 році знизилася до 3,83 відповідно попередніх періодів. Середній термін оборотності дебіторської заборгованості АТ «Фармак» у 2021 році має тенденцію до збільшення, що відповідає теоретичному значенню.

Оборотність кредиторської заборгованості у 2019 р. – 14,05, у 2020 р. – 4,69, у 2021 р. – 7,09 має тенденцію до збільшення, тобто, АТ «Фармак» залучило нові кредити. Середній термін оборотності кредиторську заборгованість у 2021 році зменшився відповідно до 2020 року та становив 0,14.

Фондовіддача необоротних активів у АТ «Фармак» у 2021 році становила 1,89 та відповідно до 2020 року спостерігаємо зменшення коефіцієнта, що не відповідає теоретично достатньому значенню.

Оборотність власного капіталу АТ «Фармак» зменшується, показник свідчить про не ефективність управління власним капіталом підприємства. Розрахуємо показники ліквідності та платоспроможності підприємства АТ «Фармак» (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Оцінка ліквідності та платоспроможності АТ «Фармак» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	2019	2020	2021	Теоретично достатнє значення

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність)	Ф.№1, (р.1165 + р.1160) : р.1695	0,17	0,12	0,45	Більше 0,2
2. Проміжний коефіцієнт покриття балансу	Ф.№1,(р.1125 +...+ р.1165)] : :р.1695	1,53	0,25	1,45	Більше 0,7-0,8
3. Коефіцієнт покриття балансу	Ф.№1, р.1195 : р.1695	3,34	0,39	2,67	Більше 2-2,5
4. Частка оборотних коштів у активах	Ф.№1, р.1195 : р.1300	0,48	0,49	0,48	Збільшення
5. Частка власних оборотних коштів у запасах	Ф.№1, (р.1195 – р.1695) : (р.1100 + р.1110)	1,42	-4,79	1,71	Більше 0,5

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до таблиці 1.5 коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) АТ «Фармак» у 2021 році становив 0,45 та є більше 0,2, що відповідає теоретично достатньому значенню, але протягом 2019-2020 років коефіцієнт становить менше 0,2 показує, що менша частка короткострокових боргових зобов'язань може бути покрита грошима та їх еквівалентами у вигляді ліквідних цінних паперів та депозитів, тобто практично повністю ліквідними активами.

Коефіцієнт покриття проміжного балансу протягом у 2019 року та 2021 року відповідає достатньо теоретичному значенню, але у 2020 р. становить 0,25, що вказує про недостатність проміжного покриття балансу, тобто, як відношення суми грошових коштів та дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань, якими у короткостроковій перспективі АТ «Фармак» менше покриває свої витрати.

Частка оборотних коштів в активах протягом 2019-2021 рр. АТ «Фармак» майже не змінюється, але даний показник має збільшуватися відповідно до попередніх періодів.

Частка власних обігових коштів у 2020 році має від’ємне значення, що характеризує неспроможність формувати резерви підприємства, але у 2021 році

зріс коефіцієнт до 1,17 і становить більше 0,5 та відповідає теоретично достатньому значенню.

Розрахуємо показники рентабельності АТ «Фармак» (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Оцінка рентабельності АТ «Фармак» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	2019	2020	2021	Теоретично достатнє значення
1. Рентабельність продаж	Ф.№2, р.2190 : р.2000 х 100%	19%	21%	21%	Більше 20%
2. Рентабельність операційної діяльності	Ф.№2, р.2190 : (р.2050 + р.2130 + р.2150 + р.2180) х 100%	34%	34%	35%	Більше 20%
3. Рентабельність від усіх видів діяльності до оподаткування	Ф.№2, р.2290 : (р.2050 + р.2130 + + р2150 + р.2180) х 100%	28%	35%	35%	Більше 20%
4. Рентабельність капіталу	(р.2290, ф.№2) : р.1300,ф.№1 х 100%	19%	17%	15%	Більше 20%

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до таблиці 1.6 рентабельність продажів АТ «Фармак» становить у 2019 р. – 19%, у 2020 р. – 21%, у 2021 р. – 21%, тобто, компанія здійснює ефективну збутову політику, оскільки коефіцієнти відповідають теоретично достатньому значенню.

Рентабельність операційної діяльності АТ «Фармак» становить у 2019 р. – 34%, у 2020 р. – 34%, у 2021 р. становить 35% і має тенденцію до зростання, що відповідає теоретично достатньому значенню.

Рентабельність від усіх видів діяльності до оподаткування у 2019р. - 28%, у 2020р. - 35%, у 2021р. - 35% показує, що АТ «Фармак» характеризує ефективність реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Рентабельність капіталу АТ «Фармак» за 2019-2021 роки мають показники, які менші теоретично достатнього значення, тому проведемо розрахунки показників фінансової стійкості підприємства АТ «Фармак» (табл.1.7).

Таблиця 1.7

Оцінка фінансової стійкості АТ «Фармак» за 2019-2021рр.

Назва показника	Джерело інформації	2019	2020	2021	Теоретично достатнє значення
1. Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів	Ф.№1, (р.1595 + р.1695+ р.1700) : р.1495	0,27	1,79	0,30	Менше 1
2. Коефіцієнт автономії	Ф.№1, р.1495 : р.1300 (1900)	0,78	0,74	0,77	Більше 0,5
3. Коефіцієнт маневреності власних коштів	Ф.№1, (р.1195 – р.1695) : р.1495	0,43	-1,04	0,39	Якомога більший
4. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Ф.№1, (р.1595 + р.1695 + р.1700) : р.1900	0,22	1,33	0,23	Менше 0,5
5. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Ф.№1, р.1595 : (р.1595 + р.1495)	0,08	0,08	0,06	Зменшення коефіцієнта
6.Коефіцієнт фінансового левереджу	Ф.№1, р.1595 : р.1495	0,09	0,09	0,06	Менше 0,5
7. Показник заборгованості кредиторам	Ф.№1, р.1610+р.1615+р.1620+р.1625+р. 1630 : р. 1300	0,13	0,18	0,17	Якомога менший

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до таблиці 1.7 співвідношення залучених та власних коштів АТ «Фармак» протягом 2019-2021 рр. має значення менше 1, тобто на кожну 1 грн. власних коштів, вкладених в активи підприємства, облікованих у 2021 році –30 коп. грошей боргу. Зменшення даного показника в динаміці свідчить про низьку залежність АТ «Фармак» від інвесторів і кредиторів, тобто про незначне зниження фінансової стійкості.

Коефіцієнт автономії АТ «Фармак» у 2019 р. – 0,78, у 2020 р. – 0,74, у 2021 р. – 0,77, більше 0,5, тобто, відношення загальної суми власних коштів до

підсумку балансу, що підприємство не залежить від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт маневреності власних коштів АТ «Фармак» у 2019 р. – 0,43, у 2020 р. – (-1,04), у 2021 р. – 0,39, це означає, що підприємство не має стабільного обсягу власних коштів.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу протягом 2019-2021 років має менше значення 0,5, що відповідає теоретично достатньому значенню.

Коефіцієнт фінансового левериджу АТ «Фармак» у 2019 р. – 0,09, у 2020 р. – 0,09, у 2021 р. – 0,06 та становить менше 0,5, що характеризує фінансову стійкість підприємства та є коефіцієнтом довгострокового залучення додаткових коштів.

Заборгованість перед кредиторами у 2021 році становила 0,17, що не значно зменшилася відповідно до 2020 року – це означає, що «Фармак» повільно погашає кредиторську заборгованість.

Отже, АТ «Фармак» є лідером на фармацевтичному ринку України. Підприємство має надійні зв'язки з постачальниками та добре забезпечене сировиною, що дозволяє успішно просувати продукцію на фармацевтичному ринку. Зальна характеристика АТ «Фармак» показала, що компанія є прибутковою, але показники у 2021 році менші відповідно до 2020 року. Аналізу фінансового стану АТ «Фармак» основних показників, показав, що компанія є рентабельною, ліквідною та платоспроможною. Вартість всього майна та вартість власних обігових коштів АТ «Фармак» у 2021 році зросла. Оцінка фінансової стійкості АТ «Фармак» за 2019-2021рр. показала, що компанія стійка та не залежить від інвесторів і кредиторів.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І КОНТРОЛЮ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ АТ «ФАРМАК»

2.1. Порядок організації облікового процесу дебіторської заборгованості АТ «Фармак» та її аналіз

У процесі своєї діяльності підприємства систематично вступають у господарські відносини з іншими суб'єктами - працівниками, засновниками, покупцями, постачальниками, фінансово-кредитними організаціями, іншими контрагентами, органами державної влади та місцевого самоврядування та ін. Як правило, після відвантаження виробленої продукції, підприємства не відразу отримують за неї оплату, тим самим надаючи кредит покупцеві, що з моменту відвантаження продукції до моменту отримання платежу кошти підприємства знаходяться у формі дебіторської заборгованості.

Господарська діяльність підприємств завжди призводить до виникнення дебіторської заборгованості, тобто вилучення коштів з обороту, що негативно позначається на фінансовому стані. Великі суми боргів між українськими підприємствами призводять до неплатежів, уповільнюють розвиток ринків, на яких ці підприємства працюють [7, с.176].

Порядок організації облікового процесу дебіторської заборгованості АТ «Фармак» заглянемо та деталізуємо інформацію за кожним етапом облікового процесу. Для цього було розроблено структурно логічна схема послідовності обліку дебіторської заборгованості АТ «Фармак» (рис.2.1).

Інформація про дебіторську заборгованість АТ «Фармак» відображається у фінансовій звітності підприємства, а також для задоволення інформаційних потреб користувачів про дебіторську заборгованість АТ «Фармак» існують розроблені відомості обліку дебіторська заборгованість зведенням реквізитів, що відображають дебіторську заборгованість за ознакою своєчасності погашення, нарахування і використання резерву сумнівних боргів, використання видів рефінансування дебіторської заборгованості.

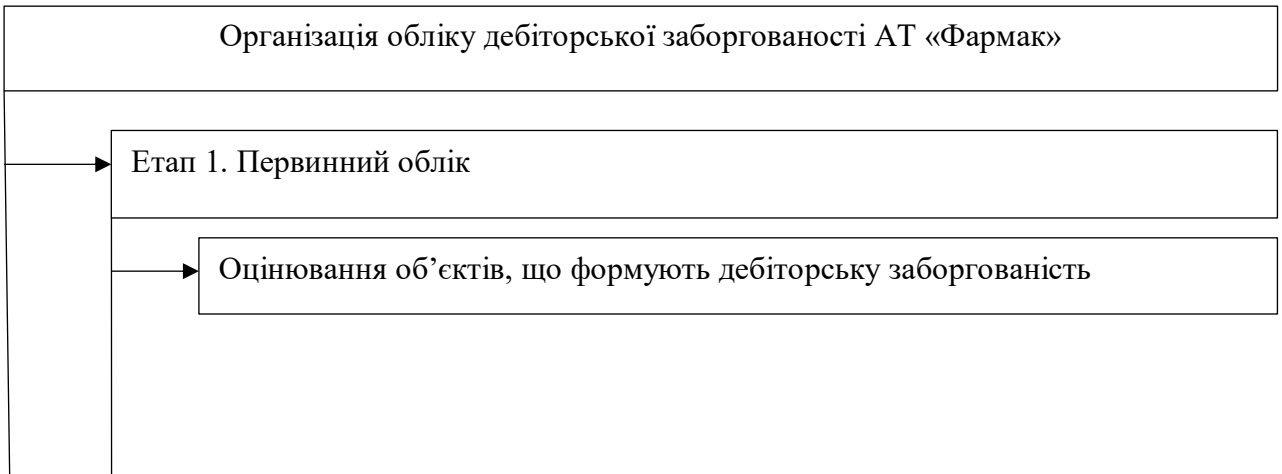

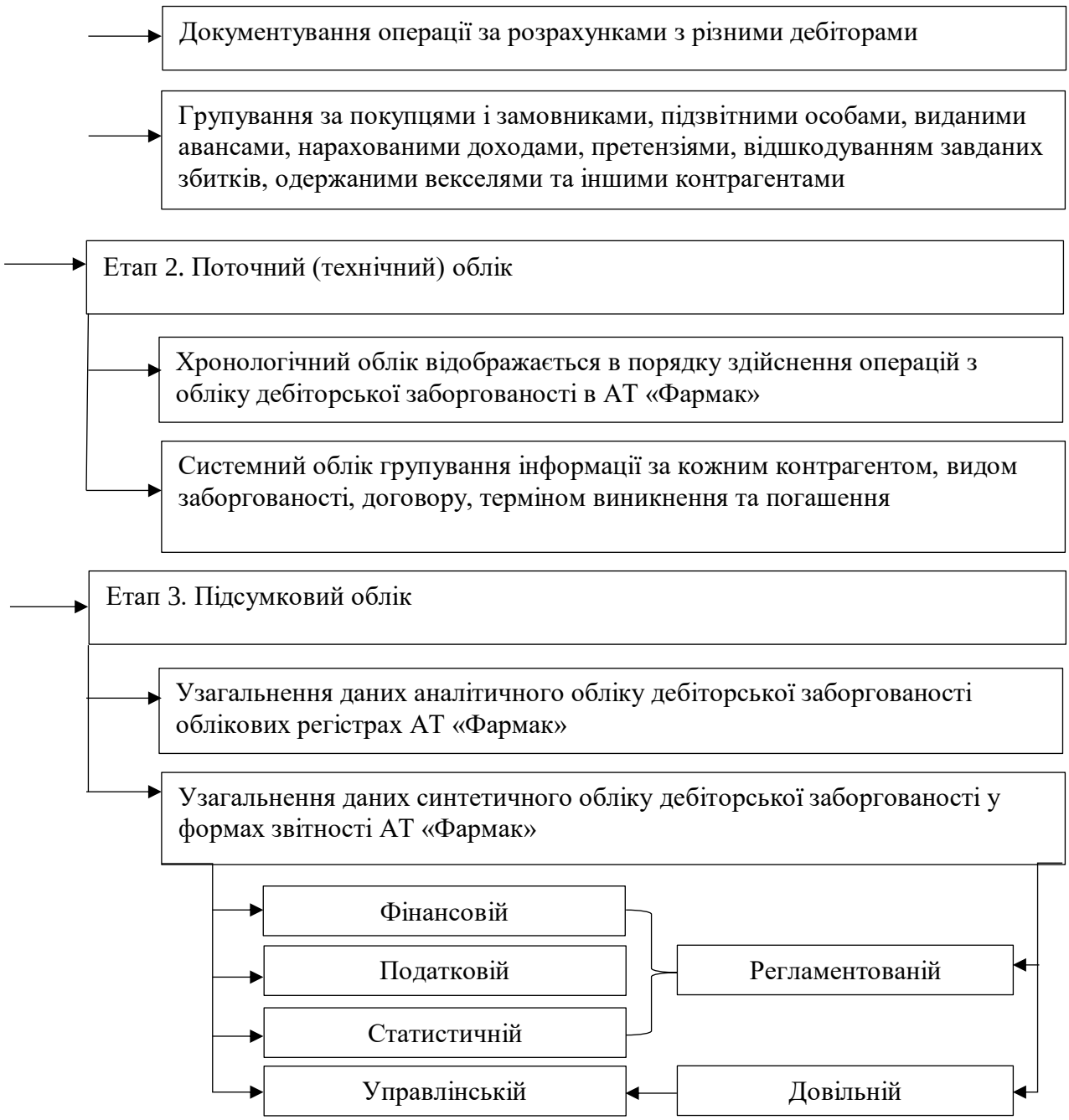

Рис.2.1. Організація обліку дебіторської заборгованості АТ «Фармак»

Джерело: складено автором на основі даних АТ «Фармак» [19].

Організація роботи з дебіторською заборгованістю на АТ «Фармак» повинна починатися з процедури складання облікової політики, яка має певні особливості. Наказ про облікову політику АТ «Фармак» формується у 3 етапи:

1. На організаційному етапі керівник АТ «Фармак» призначає групу спеціалістів, які обов'язково залучаються до процесу підготовки проекту наказу про облікову політику, також вони повинні обґрунтувати форму обліку.

2. На технологічному етапі фахівці АТ «Фармак» мають провести огляд та запропонувати побудову бухгалтерського обліку, тип структури апарату обліку, форму організації облікового процесу за технічними ознаками, які є основними на кожному підприємстві. Також організовують бухгалтерський процес у кожному етапі, оцінюють загальні та приватні принципи та методи організації бухгалтерського обліку, альтернативні залежно від галузі та специфіки діяльності АТ «Фармак» [19].

3. На завершальному етапі спеціалісти АТ «Фармак» готують та детально обговорюють проект наказу про облікову політику підприємства, і лише після врахування пропозицій та змін керівник затверджує його [19].

При організації та веденні обліку дебіторської заборгованості бухгалтерія підприємства АТ «Фармак» здійснює:

1. При обліку поточної дебіторську заборгованості визначає величину резерву за сумнівними боргами і включити до балансу суму заборгованості по чистій вартості, тобто з вирахуванням суми резерву за сумнівними боргами [4, с. 171].

2. Переглядати на дату балансу (останній день звітного періоду) довгострокову заборгованість АТ «Фармак» за окремими дебіторами. Якщо до погашення боргу, станом на певну дату, залишається менше 12 місяців, минулий довгостроковий борг слід розглядати як поточний. Правильна організація обліку дебіторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розміром і строками АТ «Фармак» та посиленню контролю за своєчасним проведенням розрахунків [4, с. 172].

Управління та аналіз дебіторської заборгованості має велике значення для функціонування підприємства у сучасних економічних умовах. Аналізуючи фінансовий стан підприємства АТ «Фармак», доцільно вивчити динаміку, склад, структуру, а також причини, строки виникнення та строки позовної давності утворення дебіторської заборгованості [12, с. 106].

Аналіз дебіторської заборгованості АТ «Фармак» починають з розгляду її абсолютної та відносної величини, тобто використовують горизонтальний і

вертикальний аналіз, а також аналіз фінансових показників, порівняння, побудова аналітичних таблиць, метод середніх величин, групування (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз дебіторської заборгованості АТ «Фармак» за 2019-2021 роки

Показник	Роки			Відносне відхилення, %		Абсолютне відхилення,	
	2019	2020	2021	2019/ 2020	2020/ 2021	2020 від 2019	2021 від 2020
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, тис.грн	1135182	1237025	1567755	101843	330730	109%	127%
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, тис.грн	101422	140239	106005	38817	-34234	138%	76%
Дебіторська заборгованість у тому числі з податку на прибуток. тис.грн	22	22	40	0	18	100%	182%
Дебіторська заборгованість за виданими авансами, тис.грн	135634	61979	13289	-73655	-48690	46%	21%
Довгострокова дебіторська заборгованість, тис. грн	165244	159797	166993	-5447	7196	97%	105%
Інша поточна дебіторська заборгованість, тис.грн	65305	9 063,00	26365	-56242	17302	14%	291%

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до табл.2.1. дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги у 2021 році збільшилася до 2020 року на 330730 тис.грн, а порівняно з 2019 роком на 109%, тобто, у АТ «Фармак» зросла сума заборгованості юридичних або фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству грошові кошти.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2021 році становила 106005 тис.грн, відповідно до 2020 року зменшилася на -34234 тис.грн.

Дебіторська заборгованість з податку на прибуток у 2021 році становила 40 тис.грн, що майже в половину збільшилася відповідно до попередніх періодів.

Дебіторська заборгованість за виданими авансами у 2021 році становила 13289 тис.грн. в порівнянні з 2020 роком зросла, а відповідно до 2019 року майже не змінилася, тобто, аванси, надані іншим підприємствам за рахунок наступних платежів залишилися на рівні 2019 року.

Довгострокова дебіторська заборгованість у 2021 році зросла відповідно до 2020 року на 105%, а до 2019 року на 97%.

Інша поточна заборгованість АТ «Фармак» у 2021 році зменшилася відповідно до 2019 року, а в порівнянні з 2020 роком зросла на 17302 тит.грн, тому АТ «Фармак» потрібно вжити заходів, щоб зменшити дебіторську заборгованість.

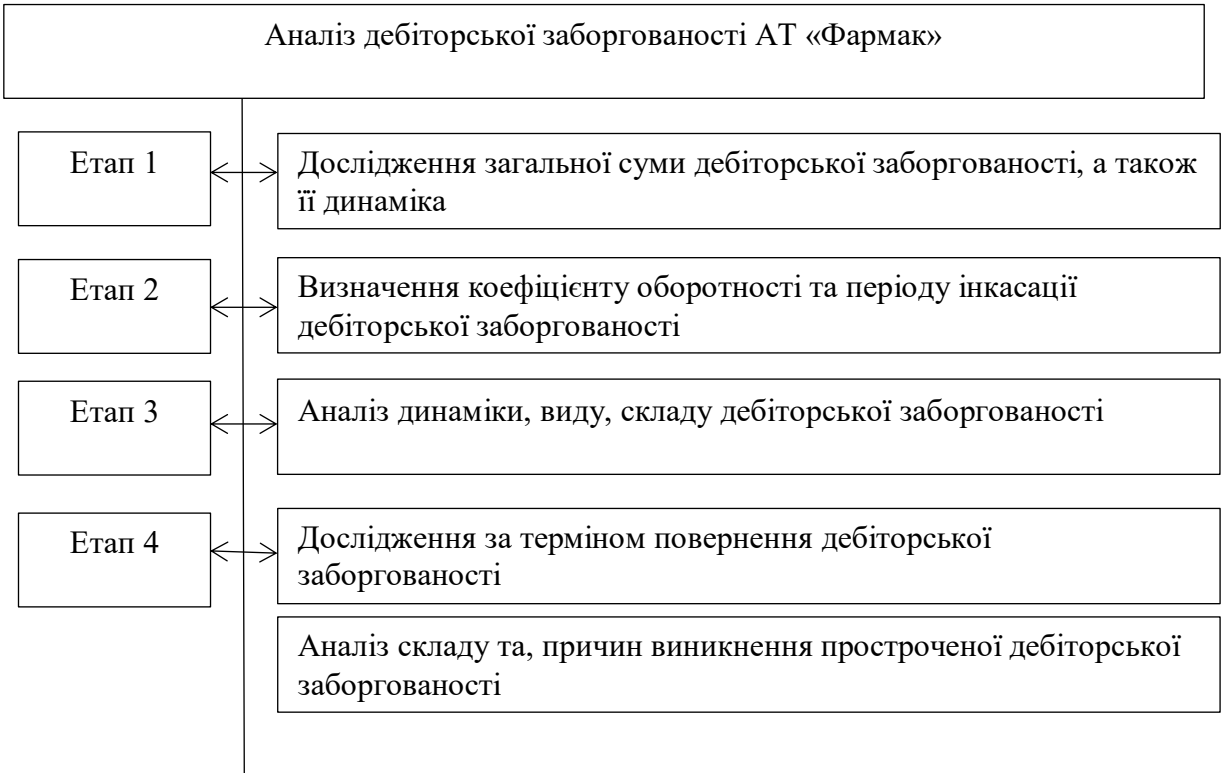

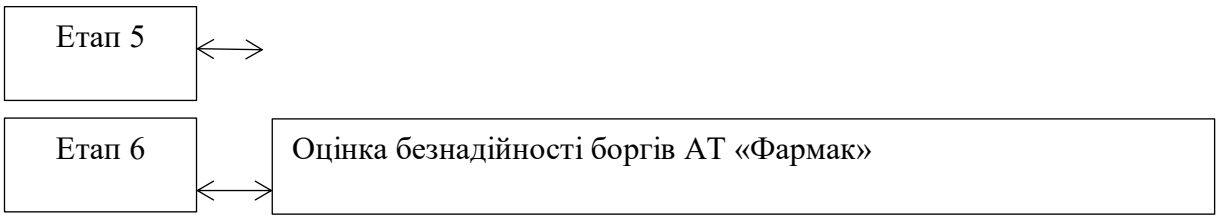

Рис.2.2. Аналіз дебіторської заборгованості АТ «Фармак»

Джерело: складено автором на основі даних АТ «Фармак» [19].

Проаналізуємо торгову дебіторську заборгованість АТ «Фармак» (табл.. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз торгової дебіторської заборгованості АТ «Фармак» станом на 01.01.2022 рік

Показник	Не прострочена	<30	31-60	61-90	>90
Коефіцієнт очікуваних кредитних збитків	0,03%	0,04%	0,15%	0,37%	2,92%
Очікувана загальна валова вартість випадку дефолту	884,279	6,062	459	1	2768
Очікуванні кредитні збитки за весь термін	265	2	1	0	8

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19]..

Відповідно до табл. 2.2 коефіцієнт очікуваних збитків в АТ «Фармак» має найбільше значення дебіторської заборгованості становить 2,92% терміном більше 90 дів та лише 0,03% було зафіксованої не простроченої заборгованості. Очікувана загальна валова вартість випадку дефолту май найвище значення у не простроченої заборгованості, яка становить 884,279 тис.грн. Очікуванні кредитні збитки за весь термін також мають у не простроченої заборгованості.

Проведемо аналіз ризиків торгової дебіторської заборгованості по країнам (табл.2.3.).

Таблиця 2.3

Аналіз коефіцієнт очікуваних кредитних збитків Ат « Фармак» по країнам станом на 01.01.2022 рік

Країна	Не прострочена	<30	31-60	61-90	>90
Україна	0,03%	0,04%	0,15%	0,37%	2,92%
Узбекистан	0,72%	3%	14%	26%	30%
Казахстан	0,1%	0,16%	0,79%	4,29%	9,69%
Молдова	2,21%	2,87%	8,77%	16,95%	25,75%
Польща	2,55%	2,75%	2,90%	3,86%	99,72%

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності АТ «Фармак» (Додатки А, Б, В) [19].

Відповідно до табл. 2.3. баланс торгової та іншої дебіторської заборгованості АТ «Фармак» від продажу продукції в інші країни не очікується кредитних збитків станом на 2022 рік.

В АТ «Фармак» збільшення дебіторську заборгованість який завжди оцінюється негативно, а зменшення - позитивно. Слід розрізняти нормальну та прострочену заборгованість. Наявність прострочення створює фінансові труднощі, оскільки підприємство відчуватиме брак фінансових коштів у придбання виробничих запасів, виплату зарплати. Крім того, заморожування коштів у дебіторській заборгованості призводить до уповільнення оборотності капіталу. Прострочена дебіторська заборгованість також означає збільшення ризику несплати боргів та зниження прибутку. Тому АТ «Фармак» зацікавлений у скороченні термінів погашення належних йому платежів.

Важливе значення в АТ «Фармак» має позовна давність для утворення дебіторської заборгованості, необхідно встановити, чи є в ній суми, нереальні для стягнення, або такі, за якими минув строк позовної давності. Якщо такі виявлені, необхідно терміново вжити заходів для їх відновлення. Досить важливим для АТ «Фармак» є впровадження заходів, які прискорять погашення дебіторської заборгованості (рис.2.3).

Заходи щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості АТ «Фармак»

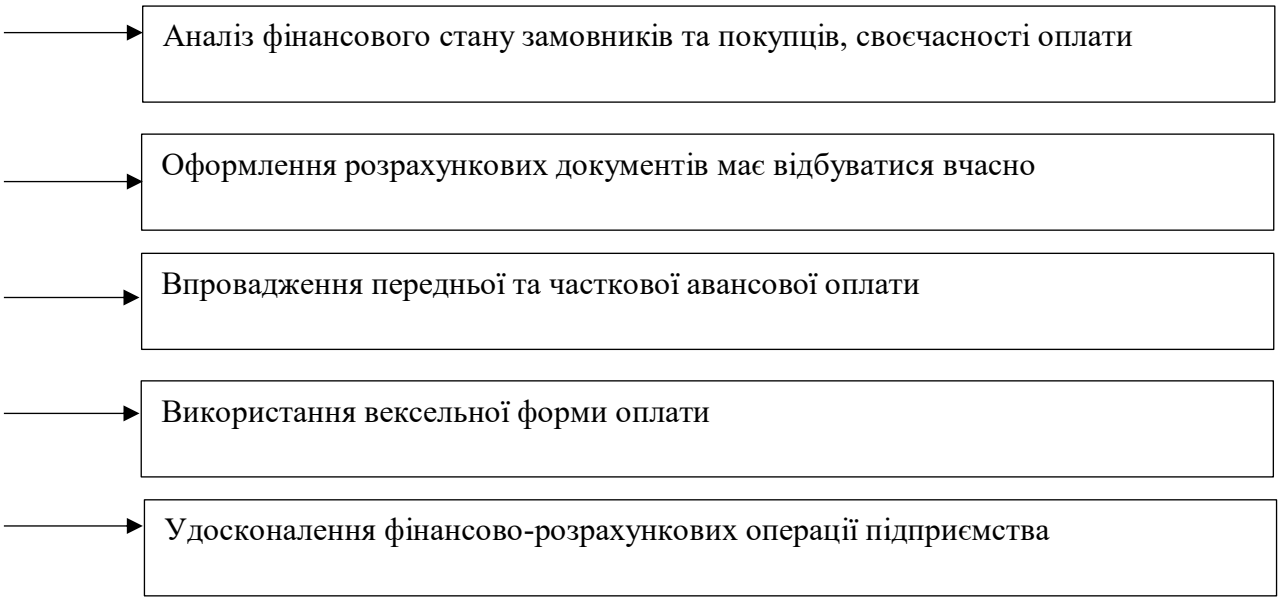

Рис.2.3. Заходи щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості АТ «Фармак»

Джерело: складено автором на основі даних АТ «Фармак» [19].

Погашення дебіторської заборгованості в АТ «Фармак» включає такі етапи:

- складання реєстру боржників, який включає систематизацію, категоризацію боржників за сумою боргу, строками погашення та фінансовим становищем;

- планування повсякденної роботи з боржниками: телефонні дзвінки, листи, договори тощо;

- вибір дій, пов'язаних із погашенням боргу, які можуть включати графіки погашення, аналіз балансів позичальників та іншу інформацію, пов'язану з економічною діяльністю;

- використання альтернативних інструментів погашення боргу [17, с. 76].

Отже, порядок організації облікового процесу дебіторської заборгованості АТ «Фармак» здійснюється відповідно до облікової політики компанії та складається з трьох етапів, дебіторська заборгованість АТ «Фармак» полягає в упорядкування інформації, прозорість та достовірність даних про розрахункові операції за борговими правами (з дебіторами). Аналіз дебіторської заборгованості показав, що АТ «Фармак» має дебіторську заборгованість за

продукцію, товари, роботи та послуги у 3 кв. 2021 року, яка збільшилася відповідно до 2020 року, тому потрібно вжити заходів, щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості.

2.2. Організація та планування контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак»

Нині в Україні у зв’язку з повномасштабним вторгненням агресора Росії відбуваються суттєві зміни в господарські та соціальній діяльності підприємств. Це призводить до необхідності зміни системи управління. Для нормального функціонування всіх сфер господарства необхідно, щоб підприємці при прийнятті управлінських рішень мали достовірну інформацію, насамперед, про фінансовий стан свого підприємства, зокрема про стан дебіторської заборгованості, законність та правильність ведення обліку господарських операцій, пов'язаних з даним об'єктом обліку [5, с. 112].

Необхідність контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості виникає у зв'язку з тим, що незалежно від якості системи контролю можливі ненавмисні спотворення реального стану справ.

В компанії АТ «Фармак» бухгалтерський відділ аналізує звітність підприємства, стан дебіторську заборгованість і дає об'єктивні консультації, створені задля вдосконалення діяльності організації, визначає напрям подальшого розвитку підприємства, і цим надає серйозний вплив прийняття управлінських рішень задля досягнення конкретних цілей [19].

В українських умовах існує бажання власників і менеджменту АТ «Фармак» навести лад у структурі та організації бізнес-процесів, що може призвести до значної економії для компанії.

Для досягнення економічних заходів АТ «Фармак» проводить контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості, що допомагає у досягненні поставлених цілей, використовуючи системний та послідовний підхід

до оцінки та підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління [19].

В компанії АТ «Фармак» у посадових інструкціях зазначаються всі права, обов'язки та відповідальність осіб, які здійснюють контрольно-перевірочні роботи поточної дебіторської заборгованості, а також вимоги щодо їх кваліфікації. Для забезпечення якісного здійснення контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» необхідно мати повні та докладні документи, що забезпечують повноту перевірки. Якісно підготовлені документи дозволяють планувати та проводити перевірки, які повинні містити докази, отримані під час контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» [19].

В АТ «Фармак» виділяють набір завдань для контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості та строків погашення дебіторської заборгованості:

1. Продаж - відтворює фактичні операції, тобто товари відвантажуються та надаються послуги.

2. Продаж товарів або послуг реєструється вчасно та точно відповідно до рахунку-фактури, суми та періоду.

3. Грошові надходження відповідають балансовим рахункам дебіторів.

4. Повернення товарів клієнтами або іншими резервами затверджуються та точно реєструються з точки зору рахунку, суми та періоду [16, с. 56].

5. Усі замовлення належним чином погоджуються з урахуванням ризику несплати, сумнівні рахунки-фактури визнаються та забезпечуються вчасно.

Організація ефективної системи АТ «Фармак» контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості ґрунтується на своєчасності повідомлення про відхилення, відповідальність, збалансованість, комплексність, сталість, поділ обов'язків.

Важливим в організації ефективної системи внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами є забезпечення надійності зберігання інформації від неуповноважених осіб, зокрема перевірка системи зберігання документів,

функціонування архівної служби, порядку інвентаризації документів в архіві, забезпечення доступу до документів. В цілому ефективний внутрішньогосподарський контроль за дебіторською заборгованістю АТ «Фармак» можливий за умови тісної взаємодії бухгалтерії підприємства, його юридичної та фінансової служб.

Метою АТ «Фармак» контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості розрахунків з дебіторами є встановлення повноти, достовірності та своєчасності відображення даних у первинних документах підприємства, регістрах бухгалтерського обліку та звітності [19].

Контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» передбачає:

- перевірку дотримання планових показників;
- створення системи контролю над термінами сплати платежів;
- контроль за виконанням договірних відносин;
- виявлення резервів зростання платоспроможності компанії та контроль за результатами реалізації оптимізаційних управлінських рішень [19].

Для прискорення оборотності дебіторської заборгованості АТ «Фармак» важливо встановити найбільш комфортне співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю. Вважається, що сприятливою є ситуація, коли період обороту дебіторської заборгованості підприємства менше періоду обороту кредиторської заборгованості, оскільки за таких умов підприємство може розрахуватися за своїми зобов'язаннями за рахунок коштів, отриманих від дебіторів.

При контрольно-перевірочній роботі поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» систематично проводять інвентаризацію заборгованості шляхом перевірки первинних документів, що є підставою для розрахунків та відображення операцій у бухгалтерському обліку, а також шляхом звіряння залишків із контрагентами. При контрольно-перевірочній роботі поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» дозволяють поділити дебіторську

заборгованість залежно від термінів її погашення на нормальну, прострочену та безнадійну [20, с. 683].

У свою чергу отримана інформація дає можливість вжити заходів щодо простроченої заборгованості, а саме з урахуванням вимог законодавства та договорів розпочати претензійну роботу, застосувати економічні санкції (нарахування пені, штрафів, неустойок) та інших. При контрольно-перевірочній роботі поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» визичають, хто відповідає за своєчасність розрахунків з дебіторами, та з'ясовують причини порушення строків надходження коштів.

Документи при контрольно-перевірочній роботі поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» складаються та систематизуються відповідно до обставин і потреб контролюючої особи в ході конкретної перевірки. Для підвищення ефективності перевірки контролююча особа, яка здійснює перевірку, може використовувати графіки, аналітичну та іншу документацію, складену установою. І в таких умовах особа, яка здійснює контрольно-перевірочну роботу поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» повинна переконатися в правдивості та об'єктивності цих матеріалів. Після завершення контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» складає та оформляє звіт, який є вказівкою для усунення поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» [19].

В АТ «Фармак» відсутні спеціальні служби контрольно-перевірочних робіт дебіторської заборгованості, тому пропонуємо комплекс заходів, спрямованих на створення, постійне впорядкування та вдосконалення системи контрольно-перевірочній роботі поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» з метою забезпечення керівництва інформацією про стан розрахунків для прийняття ефективних управлінських рішень та звітності. Необхідно створ].

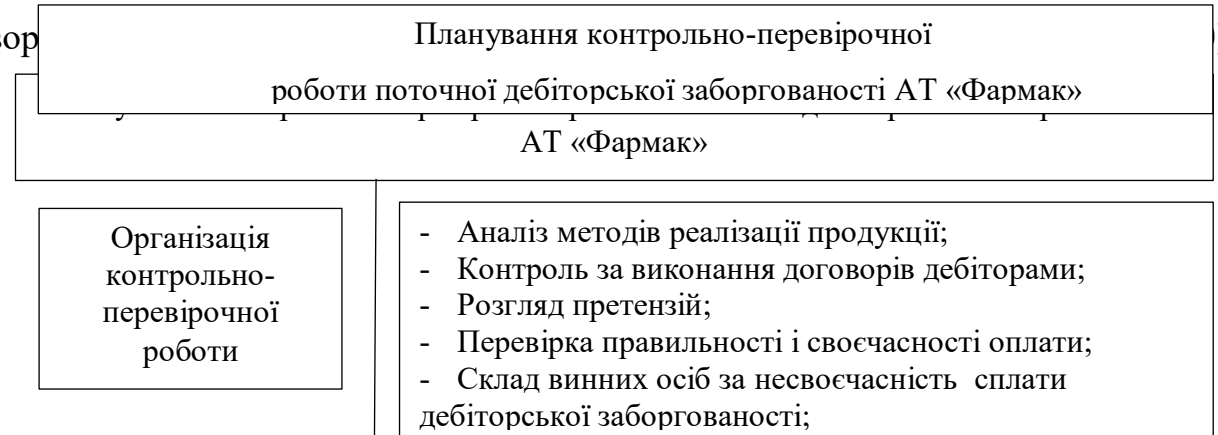

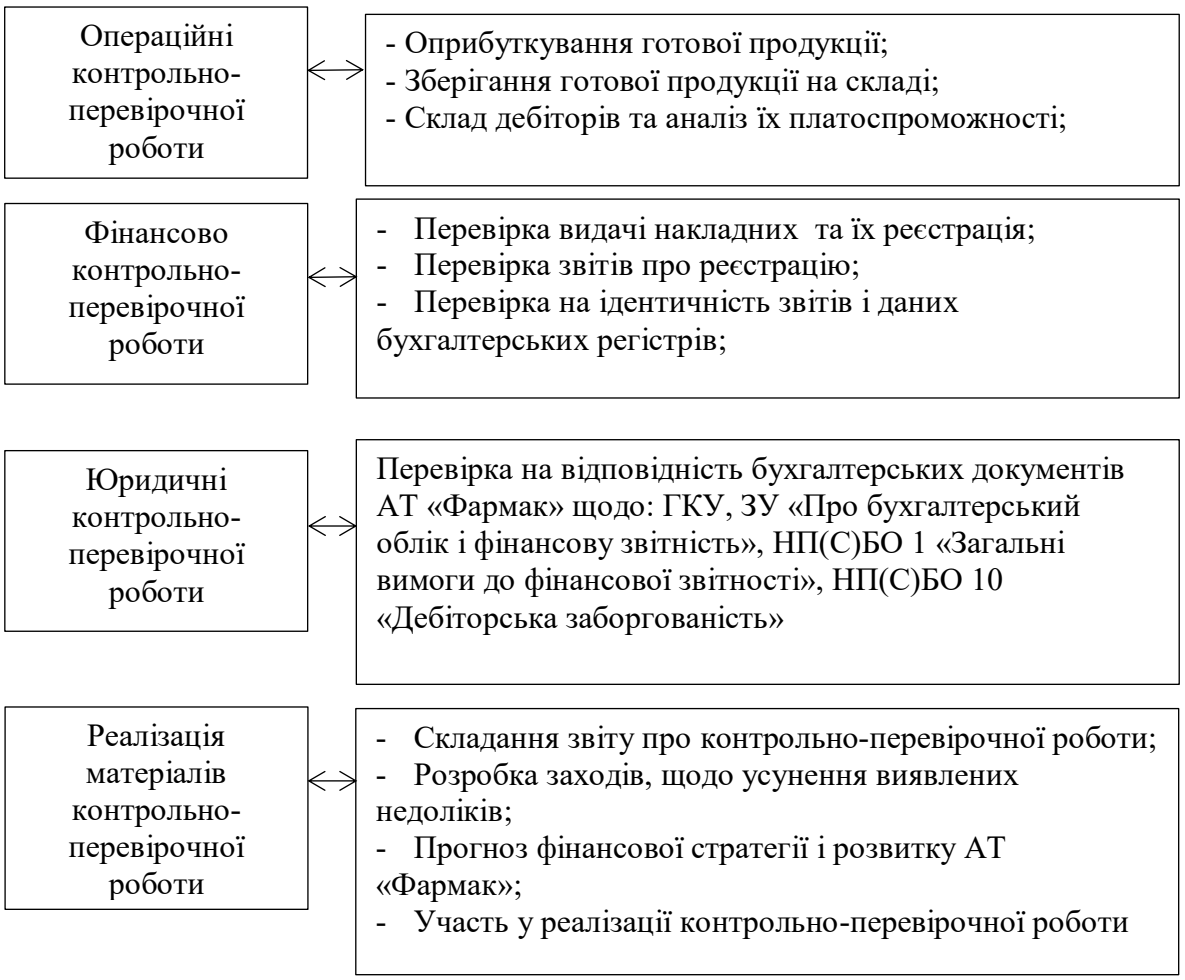

Рис. 2.4. Планування контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак»

Джерело: складено автором на основі даних АТ «Фармак» [19].

Контрольно-перевірочні роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» включає наступні етапи:

Перший етап. Планування контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак», що включає розробку двох документів:

- загального плану контрольно-перевірочної роботи;
- програми контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» визначення мети та завдань.

Загальний план – це організаційно-методичний документ, що містить у логічній послідовності основні етапи процесу контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості. Зміст і форма основного плану залежать від розміру підприємства, складності контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості, конкретних методів і технологій, які використовує відповідальна особа при перевірці. Загальний план складається на весь період контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості, який поділяється на етапи: підготовчий; фактичний; основний; заключний [1, с. 210].

Другий етап – перевірка поточної дебіторську заборгованість починається з її інвентаризації. Метою даного етапу фактичної перевірки є встановлення реальності залишків дебіторської заборгованості за відповідними бухгалтерськими розділами на підставі первинних та облікових документів. При цьому контроль якості є перехресним методом, що застосовується відповідальною особою для перевірки достовірності та повноти залишків розрахунків з покупцями та замовниками (субрахунок 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками»), розрахунків за виданими авансами (субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами»), розрахунки з іншими дебіторами (рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами») [1, с. 215].

Третій етап - основний етап контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості - це виконання перевірочних процедур за програмою контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості, що полягає в контролі якості контролю поточної дебіторської заборгованості [10, с. 67].

Четвертий етап – аналітичні процедури, перевіривши стан поточної дебіторської заборгованості з якісних аспектів тверджень фінансової звітності, відповідальна особа має провести аналітичні процедури. Це процедури, які включають аналіз важливих фінансових показників та тенденцій з подальшим вивченням відхилень та взаємозв'язків, що суперечать іншій відповідній інформації або відхиляються від прогнозованих сум. Для виконання аналітичних процедур можуть використовуватись різні методи, починаючи від простих

порівнянь і закінчуючи складним аналізом з використанням складних статистичних методів [10, с. 69].

П’ятий етап – завершальний, на підставі достатніх доказів контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості відповідальна особа аналізує виявлені порушення, результати аналітичних процедур, звітує перед управлінським персоналом АТ «Фармак», приймає рішення про усунення порушень, погоджується чи не погоджується з виявленими порушеннями, застосовує методи запобігання проблемним питанням у майбутньому [10, с. 73].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що метою проведення контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості є підтвердження достовірності даних про наявність та рух коштів, повноти та своєчасності відомостей, що відображаються у документах та регістрах бухгалтерського обліку, правильність обліку дебіторської заборгованості відповідно до облікової політикою, достовірність відображення залишків у звітності. Організація та планування ефективної системи АТ «Фармак» контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості ґрунтується на своєчасності повідомлення про відхилення, відповідальність, збалансованість, комплексність.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ТА КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ АТ «ФАРМАК»

В сучасних умовах розвитку економіки загалом і платоспроможності підприємств зокрема уникнути дебіторську заборгованість практично неможливо, та її контроль допомагає хоча б частково вирішити цю проблему. З метою покращення стану дебіторської заборгованості виникає необхідність класифікації дебіторської заборгованості за вимогами та необхідність чіткого визначення самого підприємства, формування комплексних підходів до її оцінки. Сама по собі дебіторська заборгованість не створює труднощів для

підприємства, проте у разі значної частки простроченої заборгованості та виникнення ситуації погашення, коли неможливе її погашення. Виникнення такої заборгованості перед АТ «Фармак» є в основному через низьку платоспроможність боржників, умисну несплату платежів, шахрайських дій тощо [40].

Для удосконалення стану дебіторської заборгованості АТ «Фармак» класичні методи не працюють, наприклад, реструктуризація товарного кредиту. Роботу з боржниками в АТ «Фармак» слід починати на етапі укладення письмового договору з визначенням усіх істотних аспектів. На етапі укладання договорів та стягнення боргів через суд значний внесок належить спеціалістам юридичного відділу та їх професіоналізму. На стадії бухгалтерського, аналітичного або контрольного процесів виникає необхідність відслідковувати актуальність таких договорів [40].

Для недопущення виникнення безнадійної заборгованості у АТ «Фармак» виникла потреба у розробці внутрішніх стандартів для роботи з дебіторами, у яких необхідно прописати чітко складову включення кожного підрозділу на конкретному етапі. Правильна класифікація заборгованості в АТ «Фармак» повинна здійснюється на початковому етапі діяльність із роботі з клієнтом. На етапі уже існуючої дебіторської заборгованості має бути сформовані претензії щодо необхідності виконання своїх зобов'язань перед АТ «Фармак». Враховуючи класифікацію дебіторської заборгованості, пропонуємо наступний алгоритм її використання у роботі з боржниками (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Запропонована класифікації дебіторської заборгованості АТ «Фармак»

Вид	Пропозиції вдоскоанлення дебіторської заборгованості	Пропозиції щодо відображення в БО дебіторської заборгованості
Нормальна дебіторська заборгованість до 3 місяців	В кінці кожного місяця формувати реєстири заборгованості та проводити попереджувальні роботи щодо існуючої заборгованості	Відображення в обліку без змін

Дебіторська заоборгованість від 3 місяців до 1 року з ризиком не погашеня	Впровадження та використання роботи щодо заборгованості претензійно-позовного характеру	Може бути переведена на інший окремий субрахунок
Дебіторська заоборгованість від 1 до 3 років з високим ризиком не погашеня	Письмове попередження та звернення до суду	Нарахування резерву сумнівник боргів
Безнадійна дебіторська заборгованість більше 3 років	Припинення визнання дебіторської заборгованості	Списання в БО таої дебіторської заборгованості

Джерело: складено автором на основі даних АТ «Фармак» [19].

Для удосконалення дебіторської заборгованості АТ «Фармак» пропонуємо запровадити систему розрахунків бухгалтерського обліку та багаторівневого обліку дебіторської заборгованості підприємства торгівлі що передбачає:

- відображені дебіторської заборгованості покупців та замовників з поділом на строкову, відстрочення та прострочена заборгованість з виокремленням вітчизняних та іноземних контрагентів.
- відокремлення відображення резерву сумнівних боргів товарної дебіторської заборгованості від іншої.
- виокремлення частини довгострокової дебіторської заборгованості, яка полягає погашенні протягом 12 місяців з дати балансу з відображенням її на окремому субрахунку в складі поточний дебіторська заборгованість [2, с. 26].

Важливою складовою управління фінансовою складовою безпеки підприємства є контроль дебіторської заборгованості з метою недопущення прострочення її оплати та недопущення безнадійного стану. Саме правильна організація облікових процесів може забезпечити ефективне управління ризиками, пов’язаними з відволіканням коштів підприємства в дебіторську заборгованість, що призведе до підвищення ефективності управління його фінансовими ресурсами та забезпечення фінансової безпеки.

Для удосконалення обліково-аналітичної дебіторської заборгованості необхідно:

- провести діагностику структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства у попередні періоди;

- створити резерв сумнівних боргів та розробити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства;
- своєчасний контроль дебіторської заборгованості, оскільки значне перевищення фактичної суми дебіторської заборгованості створює загрозу фінансової стійкості підприємства та сприяє залученню додаткових джерел фінансування [12, с. 106];
- систематично проводити інвентаризацію заборгованості з урахуванням її важливості та впливу на ліквідність підприємства;
- визначити можливості застосування кредитної політики щодо окремих покупців продукції та формування її принципів та умов;
- прискорити процес погашення дебіторської заборгованості за рахунок сучасних форм її рефінансування;
- розробити форму звітності по результат розрахунків з дебіторами (табл.3.2);
- здійснювати ефективний контроль за формуванням та погашенням дебіторської заборгованості підприємства [12, с. 107].

Таблиця 3.2

Розроблено форму звітності для АТ «Фармак» за результатами розрахунків дебіторами. «Інформація про дебіторську заборгованість АТ «Фармак» станом на_____ рік.»

№	Контрагенти-боржники			Дебіторська заборгованість							Контактні дані боржника
	Назва компанії	Код ЄДРПОУ	Адреса	до 3 міс.	від 3 міс. До 1 року	від 1до 2 років	понд 2 роки	Всього	Створено резервів сумнівних боргів	Визнання безнадійних боргів	
1											
2											
3											

Джерело: складено автором на основі даних АТ «Фармак» [19].

Вважаємо важливим те, що дебіторська заборгованість є джерелом формування активів боржника, який може як її використовувати, так і використовувати кошти без права на це. Пропонуємо для АТ «Фармак» розроблену форму внутрішньої звітності для узагальнення результатів розрахунків з покупцями та замовниками для більш оптимального їх ведення (табл. 3.2). Дані представленого документу свідчать про те, що розкриття інформації за цією формою звітності має бути обов'язковим, оскільки це дозволить:

- виявити несумлінних боржників;
- відслідковувати стан розрахунків контрагентів і, у разі підозри в їх ненадійності, завчасно відмовлятися від співпраці;
- зробити взаєморозрахунки більш прозорими;
- допомогти відділу з питань банкрутства побачити потенційних неплатоспроможних контрагентів [13, с. 31].

Таким чином, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності та зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття управлінських рішень.

При аналізі дебіторську заборгованість особливу увагу слід зосередити на великих сумах, несплата, яких є критичною для підприємствам. На даному етапі важливо зрозуміти причини несплати, фінансове та матеріальне забезпечення боржника, рівень виконаної досудової роботи з боржником тощо.

Аналіз дебіторської заборгованості повинен збалансувати вигоди та втрати від стягнення такої заборгованості. Таким чином, необхідно враховувати вимоги законодавства, за якими має проводитися досудова робота. Крім досудової роботи, вона також проводиться після судових проваджень відповідно до чинного законодавства, за якими відбувається звернення стягнення на майно боржника. Особливо важливим в контексті управління та аналізу дебіторської заборгованості є такі загально-організаційні питання, як ефективне планування

аналізу та контролю, а також організація всіх процесів безпосередньо з формалізованими характеристиками [3, с. 16].

Сучасний досвід проведення аналізу дебіторську заборгованість АТ «Фармак» показує, що необхідний як кількісний, і якісний аналіз показників оцінки стану дебіторську заборгованість. Тому варто провести комплексний аналіз дебіторської заборгованості, що передбачає послідовний алгоритм пов'язаних кроків.

Перший крок є організаційний, який пов’язаний із визначенням ключових основ для такого аналізу.

Другий крок пов'язаний з роботою над документами та звітами.

Наступним кроком є проведення горизонтального і вертикального аналізу. При такому аналізі на етапі аналізу дебіторської заборгованості та систематизації всіх даних формуються аналітичні порівняльні таблиці. У подальшому сформовані узагальнення та висновки та розроблені заходи щодо посилення погашення дебіторської заборгованості.

Останній крок спрямований на прийняття управлінських рішень [18, с. 92].

У процесі якісного аналізу розрахункових відносин з контрагентами та надання рекомендацій щодо подальшої успішної верифікації підприємства важливе місце посідає достовірна оцінка дебіторської заборгованості як передумови її правильного відображення у звітності та при контрольно-перевірочній роботі, оптимальна програма та план перевірки дебіторської заборгованості. Пропонуємо розглянути та впровадити схему оцінки дебіторської заборгованості як передумови якісного плану та програми контрольно-перевірочної роботи (рис. 3.1.)

Рис.3.1. Оцінки дебіторської заборгованості як передумова перевірки якості складання плану та програми контрольно-перевірочної роботи АТ «Фармак»

Джерело: складено автором на основі даних АТ «Фармак» [19].

Дані рис. 3.1 зазначають, що для якісної характеристики контрольно-перевірочної роботи є облік особливостей господарської діяльності кожного окремого замовника, виявлення різних факторів, що впливають на висновок контрольно-перевірочної роботи, тому доцільно застосовувати розширений набір контрольно-перевірочних процедур, зокрема аналітичних.

Аналіз ситуації на АТ «Фармак» свідчить про необхідність впровадження ефективної контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості за розрахунками з дебіторами, що дозволить забезпечити управлінський персонал достовірною, своєчасною, максимально повною інформацією про стан, структуру та динаміку взаємовідносин із контрагентами. та допоможе правильно визначити основні напрямки діяльності та завдання, які постають перед господарюючим суб'єктом [18, с. 102].

Першочерговими завданнями для удосоконалення контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості є:

- необхідність запровадження структурних підрозділів, які здійснюватимуть контроль за складом і структурою дебіторської заборгованості, строком її погашення;
- забезпечення юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської заборгованості;

- моніторинг та діагностика причин заборгованості та розрахунок її наслідків;
- розроблення ефективної методики аналізу розрахунків з покупцями, замовниками, іншими дебіторами та розроблення робочої документації для контролера;
- активне використання основних форм рефінансування: факторинг, облік векселів, що прискорить трансформацію дебіторської заборгованості в грошові кошти [12, с.108] .

Для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю АТ «Фармак» необхідно реалізувати такі заходи:

1. Створити резерв сумнівних боргів та розробити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства. Важливим елементом є нарахування резерву щодо сумнівних боргів та його безпосереднє використання з метою покриття безнадійних боргів. Особливу увагу слід приділити розподілу дебіторської заборгованості на короткострокову, довгострокову та поточну, оцінити перспективи забезпечення такої заборгованості з метою уникнення неплатоспроможності покупців і замовників [9, с. 81].

2. Своєчасно контролювати дебіторську заборгованістб. Таким чином, значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства та викликає необхідність залучення додаткових джерел фінансування. Також необхідно ввести в практику управління обмеження дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і в розрахунку на одного дебітора та періодично переглядати лімітні суми [9, с. 87].

3. Систематично проводити інвентаризацію заборгованості з урахуванням її важливості та впливу на ліквідність підприємства. Таким чином, ефективно побудована система взаємовідносин з боржником через механізм інвентаризації не дозволить втратити контроль за своєчасністю та повнотою оплати рахунків, що потребує відповідної організації роботи щодо створення організаційних основ проведення інвентаризації дебіторської заборгованості [9, с. 93].

Отже, пропозиції щодо вдосконалення обліково-аналітичної та контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» дозволить підібрати її оптимальний розмір для кожного окремого підприємства, максимально уникнути затримок її погашення, оптимізувати контингент покупців і замовників з урахуванням їх платоспроможності, що, в свою чергу, вплине на зниження в обсязі сумнівних боргів, а також в аспекті управління безнадійними боргами щодо витрат і доходів кожного окремого підприємства.

ВИСНОВКИ

Дослідивши облік, аналіз і контроль поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі АТ «Фармак» дійшли наступних висновків:

Дебіторська заборгованість - показник фінансового стану підприємства, що є сумою заборгованості на користь підприємства на певну дату, виданими покупцям, а також авансами постачальникам, щодо яких у підприємства є майно право вимагати погашення боргу. При цьому такі відносини мають документальне підтвердження. Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками: за строком погашення; за об'єкти, за якими виникли зобов'язання боржників; за своєчасну оплату боржниками. Нормативно-правове регулювання обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості присвячено низку національних стандартів, зокрема НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 13 «Фінансові

інструменти», НП(С)БО 15 «Доходи», НП(С)БО 1 Загальні вимоги до фінансової звітності. Крім того, методи оцінки, визнання та обліку дебіторської заборгованості визначені в низці міжнародних стандартів, зокрема: у МСФЗ «Фінансові інструменти».

АТ «Фармак» - одна з найстаріших фармацевтичних компаній України. Його заснування припадає на 1925 рік, період великих випробувань для українського народу. Інфраструктура тогочасної системи охорони здоров'я була повністю зруйнована. Ліки майже не імпортувалися, просто не було вітчизняного виробництва, яке могло б забезпечити населення сучасними на той час ліками.

Компанія виробляє понад 400 найменувань лікарських засобів. Препарати представлені в 14 терапевтичних групах. Серед основних напрямків – протизастудні, ендокринологічні, гастроентерологічні, кардіологічні, неврологічні препарати. Продукція АТ «Фармак» експортується у понад 40 країн світу.

АТ «Фармак» є лідером на фармацевтичному ринку України. Підприємство має надійні зв’язки з постачальниками та добре забезпечене сировиною, що дозволяє успішно просувати продукцію на фармацевтичному ринку. Зальна характеристика АТ «Фармак» показала, що компанія є прибутковою, але показники у 3 кв. 2021 року менші відповідно до 2020 року. Аналізу фінансового стану АТ «Фармак» основних показників, показав, що компанія є рентабельною, ліквідною та платоспроможною. Вартість всього майна та вартість власних обігових коштів АТ «Фармак» у 2021 році зросла. Оцінка фінансової стійкості АТ «Фармак» за 2019-2021рр.показа, що компанія стійка та не залежить від інвесторів і кредиторів.

Порядок організації облікового процесу дебіторської заборгованості АТ «Фармак» здійснюється відповідно до облікової політики компанії та складається з трьох етапів, дебіторська заборгованість АТ «Фармак» полягає в упорядкування інформації, прозорість та достовірність даних про розрахункові операції за борговими правами (з дебіторами). Аналіз дебіторської заборгованості показав, що АТ «Фармак» має дебіторську заборгованість за

продукцію, товари, роботи та послуги у 3 кв. 2021 року, яка збільшилася відповідно до 2020 року, тому потрібно вжити заходів, щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості.

Метою проведення контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості є підтвердження достовірності даних про наявність та рух коштів, повноти та своєчасності відомостей, що відображаються у документах та регістрах бухгалтерського обліку, правильність обліку дебіторської заборгованості відповідно до облікової політикою, достовірність відображення залишків у звітності. Організація та планування ефективної системи АТ «Фармак контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості ґрунтується на своєчасності повідомлення про відхилення, відповідальність, збалансованість, комплексність.

Пропозиції щодо вдосконалення обліково-аналітичної та контрольно-перевірочної роботи поточної дебіторської заборгованості АТ «Фармак» дозволить підібрати її оптимальний розмір для кожного окремого підприємства, максимально уникнути затримок її погашення, оптимізувати контингент покупців і замовників з урахуванням їх платоспроможності, що, в свою чергу, вплине на зниження в обсязі сумнівних боргів, а також в аспекті управління безнадійними боргами щодо витрат і доходів кожного окремого підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / О.Я. Базілінська. 6-е вид., випр. К. : ЦУЛ, 2015. 328 с.

2. Бержанір І. А. Напрями удосконалення обліку розрахунків з контрагентами. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VI Міжнародної науковопрактичної конференції. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 25–27.

3. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 15-23.

4. Бондарчук Н.В., Тімашова А.М. Модель аналізу дебіторської заборгованості: основні показники. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 3 (2). С. 170—177.

5. Бутко Н., Погрібняк В. Організація обліку дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. *Молодий вчений*. 2020. № 12 (88), 110–114.

6. Господарський кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text(дата звернення 23.12.2022).

7. Грицаєнко Г. І., Грицаєнко М. І. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Мелітополь: Люкс, 2021. 260 с.

8. Грицай О.І., Станасюк Н.С. Управління дебіторською заборгованістю в контексті її обліковоаналітичного забезпечення. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 825–832.

9. Загородній А. Г. Бухгалтерський облік: основи теорії і практики. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 280 с.

10. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2021. 336 с.

11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій Мінфін України; Інструкція від 30.11.1999 № 291. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення 23.12.2022).

12. Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П. Юрченко О.В. Управління дебіторською заборгованістю: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 104–109.

13. Костюнік О. В., Турова Л. Л., Ковтуненко В. М. Шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2016. № 6. С. 29–31.

14. Лень В. С., Гливенко В. В. Довгострокова заборгованість та зобов'язання в обліку та звітності. *Облік і фінанси*. 2020. № 3. С. 30-40.

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 (МСБО 37). Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активиIASB; Стандарт,

Міжнародний документ від 01.01.2012. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#Text (дата звернення 23.12.2022).

16. Міщук Є. В., Сідорова І. І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 54–57.

17. Мулик Т. О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. С. 69–78.

18. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навч. Посібник. Київ: ЦУЛ, 2017. 288 с.

19. Офіційні сайт АТ «Фармак».URL.https://farmak.ua (дата звернення 23.12.2022).

20. Панасюк О. В. Удосконалення аналізу грошових потоків підприємства та їх оптимізація в процесі управління // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/6_23_ukr/24.pdf

21. Податковий кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 23.12.2022).

22. Поддєрьогін А.М. Фінансова стійкість підприємств у економіці України : монографія / А.М. Поддєрьогін, Л.Ю. Наумова. 2-е вид., випр. К. : КНЕУ, 2015. 184 с.

23. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 23.12.2022).

24. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку. Мінфін України; Наказ, Рекомендації, Журналвід 29.12.2000 № 356. URL. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text (дата звернення 23.12.2022).

25. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Мінфін

України; Наказ, Положення, Стандарт від 07.02.2013 № 73. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення 23.12.2022).

26. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» Мінфін України; Наказ, Положення від 08.10.1999 № 237. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text (дата звернення 23.12.2022).

27. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти" Мінфін України; Наказ, Положення від 30.11.2001 № 559. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text (дата звернення 23.12.2022).

28. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» Мінфін України; Наказ, Положення від 29.11.1999 № 290. URL.https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text(дата звернення 23.12.2022).

29. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Мінфін України; Наказ, Положення від 31.12.1999 № 318. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text(дата звернення 23.12.2022).

30. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування Закон України від 26.06.1997 № 400/97-ВР.URL.https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400/97-%D0%B2%D1%80#Text(дата звернення 23.12.2022).

31. Пугаченко, О., Зарудна, Н. (2022). Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство*, 2022 №37. URL. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-73(дата звернення 23.12.2022).

32. Рибалко О. М., Коваль С. Є. Облікові аспекти управління дебіторською заборгованістю. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2016. Випуск 13. С. 602–606.

33. Савченко А. М. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за допомогою економіко-математичних методів. *Економіст.* 2017. №3. С.27-32

34. Сапаріна О.Ф., Кірілкіна О.Є. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. Випуск 3, 2015. С. 865-868.

35. Сидоренко О. О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку.* 2019. Вип. 32. С. 449–456.

36. Томчук О.Ф., Сидоренко І.М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Фінанси, облік, банки.* 2019. № 1 (24). С. 94-101.

37. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Т98 Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.

38. Фомина, Т. В. Внутрішній контроль поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 22-23 берез. 2022 р. Львів : ЛНУП, 2022. Ч. 1. С. 402-404.

39. Чакалова Н. С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 81–90.

40. Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12.URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9714 (дата звернення: 23.12.2022).